

<https://pecritique.com/>

نقد اقتصاد سیاسی
بهمن ماه ۱۴۰۲

سه دهه مقاومت

سی‌امین سالگرد آغاز جنگ علیه فراموش‌شدگان

دریا موسوی

عکس‌ها: [سایمون کلمنت](#) و دریا موسوی

در ارتفاعات مه‌آلود چیپاپاس^۱ در جنوب مکزیک، بومیان انقلابی زاپاتیستا^۲ سی‌امین سالگرد قیام خود را جشن گرفتند. این رویداد مهم که در قلب سرزمین‌های خودگردان زاپاتیستی در نزدیکی اوکاسینگو^۳ برگزار شد، تجسم روح بیدار جنبشی است که به نمادی جهانی برای حقوق بومیان و مقاومت علیه سرمایه‌داری و جهانی‌سازی بدل شده است.

©Darya Moosavi

سی سال پیش، در تاریخ یکم ژانویه ۱۹۹۴، ارتش رهایی‌بخش ملی زاپاتیستا (EZLN)^۴ از جنگل لاکاندون^۵ بیرون آمد و علیه دولت مکزیک اعلام جنگ کرد.

1 Chiapas

2 Zapatista

3 Ocosingo

4 Ejército Zapatista de Liberación Nacional (EZLN)

5 Lacandona

این قیام همزمان با اجرای توافقنامه‌ی تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا)^۶ و در تقابل با فاجعه‌ای که برای جوامع بومی به‌همراه می‌داشت به‌وقوع پیوست. در چنین روزی، فریاد "Ya Basta!" (دیگر بس است!) زاپاتیستاها در سراسر جهان طنین‌انداز شد و توجه جهانیان را به وضعیت مردم بومی در عصر جهانی‌سازی جلب کرد.

جامعه‌ی زاپاتیستا در دسامبر ۲۰۲۳، طی دعوتنامه‌ای (۱) تمام افراد و گروه‌های حامی جنبش زاپاتیستا و حقوق بومیان را به سی‌امین سالگرد «آغاز جنگ علیه فراموش‌شدگان» دعوت کردند. این مراسم به‌مدت چهار روز - از ۳۰ دسامبر ۲۰۲۳ تا ۲ ژانویه ۲۰۲۴ - در کاراکول^۷ دولورس هیدالگو^۸ برگزار شد. ما به همراه رفقای از شهر سن کریستوبال^۹ به سمت کاراکول راهی شدیم. پس از حدود ۶ ساعت گذر از جنگل‌های سرسبز و زیبای چیپاس، با بنری مواجه شدیم که روی آن نوشته شده بود: «بیدار شوید خواهران و برادران، پاسپورت، کارت شناسایی و کارت بانکی‌تان را آماده کنید، ۱ کیلومتر مانده که برسیم». شوخ‌طبعی و لحن غیررسمی از ویژگی‌های زاپاتیستا است. می‌دانستیم که در مناطق خودگردان زاپاتیستا نه پاسپورت و نه کارت شناسایی و نه حساب بانکی به کارمان نخواهد آمد. این بنر تپش قلبم را کمی بیشتر کرد و حواسم به اطراف و علامت‌ها بیشتر جلب شد.

⁶ The North American Free Trade Agreement (NAFTA)

⁷ Caracol هسته‌های حلزونی

⁸ Dolores Hidalgo

⁹ San Cristobal

©Darya Moosavi

کاراکول ۸ یک زمین بزرگ چمن بود که در یک ضلع آن استیج قرار گرفته بود و در اطراف آن آشپزخانه‌ها، فروشگاه‌ها، حمام و دستشویی‌ها و مکان‌هایی همراه با سایه‌بان برای نشستن در نظر گرفته شده بود. برنامه‌ریزی جشن همسو با آنچه سابکماندانته مویسس^{۱۰} از آن به‌عنوان «تبادل» و کار جمعی یاد می‌کند صورت گرفته بود تا هم شرکت‌کنندگان محلی و هم مهمانان بین‌المللی در برگزاری آن سهمی داشته باشند. دو روز اول این رویداد توسط زاپاتیستاها برگزار شد که نمایشی غنی از روحیه و انعطاف‌پذیری جامعه‌ی آن‌ها بود.

¹⁰ Subcomandante Moises

©Simon Clement

این دو روز با مجموعه‌ای از برنامه‌های متنوع انقلابی همچون نمایش، موسیقی، رقص، سخنرانی و رویدادهای ورزشی پر شده بود که همگی بازگوکننده‌ی فرهنگ و تاریخ زاپاتیستا بودند. مسابقات ورزشی مانند والیبال، بسکتبال و فوتبال عنصری پویا و جذاب به جشن‌ها افزودند. این بازی‌ها نه تنها سرگرم‌کننده بلکه نماد قدرت سازمان‌یابی و وحدت جامعه‌ی زاپاتیستا نیز بودند. به‌علاوه، سخنرانی‌های رهبران و اعضای زاپاتیستا بینش‌هایی درباره‌ی مبارزات و دستاوردهای جاری آن‌ها ارائه داد و درک حضار از آرمان آن‌ها را عمیق‌تر کرد. حضور مشهود هزاران نفر شرکت‌کننده از سراسر جهان بیانگر اهمیت مبارزات زاپاتیستا در سایر مبارزات در سطح بین‌المللی بود.

©Simon Clement

در روزهای سوم و چهارم، زاپاتیستاها صحنه را به روی شرکت‌کنندگان از سراسر جهان گشودند و مراسم را به رویدادی بین‌المللی بدل کردند. حالا این شرکت‌کنندگان بین‌المللی بودند که با طیف متنوعی از برنامه‌ها شامل موسیقی، آواز، رقص و نمایش با محوریت همبستگی بین‌المللی و مبارزات تقاطع‌گرایانه^{۱۱} با سایر جنبش‌ها سخن می‌گفتند و پیوندهای بین‌المللی‌شان را مستحکم می‌کردند. در این میان، گروهی از فعالین از ایالات متحده نمایشی غیرحرفه‌ای اما خلاقانه در رابطه با جنبش «شهر پلیس را متوقف کنید»^{۱۲} یا «دفاع از جنگل آتلانتا»^{۱۳} که منجر به قتل مانوئل پائز تران^{۱۴} معروف به «تورتوگیتا»^{۱۵} شد، ارائه کردند. تورتوگیتا در ۱۸ ژانویه ۲۰۲۳ در پی یورش پلیس به کمپ فعالین محیط زیست در جنگل مورد اصابت گلوله قرار گرفت و به اولین فعال محیط زیست که توسط پلیس در تاریخ ایالات متحده کشته شده است تبدیل

11 Intersectionality

12 Stop Cop City

13 Defend The Atlanta Forest

14 Manuel Esteban Paez Terán

15 Tortugueta

شد. همچنین فعالین کورد و همبستگان بین المللی آنها- منجمله نماینده‌ی کلکتیو ایرانی فمینیست‌ها برای ژینا^{۱۶} در شهر سیاتل ایالات متحده- با اجرای رقص دسته جمعی کوردی همبستگی خود را با جنبش زاپاتیستا و مقاومت در روزاوا به نمایش گذاشتند. این همکاری نه تنها تعهد زاپاتیستاها را هم به هویت بومی و فرهنگی خود و هم به همبستگی بین‌المللی گرامی داشت، بلکه روح مبارزه‌ی همه‌جانبه برای عدالت اجتماعی در سراسر جهان را تقویت کرد.

حضور کودکان و نوجوانان زاپاتیستا به‌عنوان نمایندگان نسل جدید جنبش به‌ویژه قابل توجه بود. آنها از طریق نمایش، سرود و رژه، تاریخ مقاومت و مبارزات خود را روایت کردند. آنها در یک اجرای نمایشی پروژه‌های عظیم رئیس‌جمهور مکزیک، آندرس مانوئل لوپز اوبرادور، معروف به دگرسانی چهارم¹⁷ را مورد انتقاد قرار دادند و یادآور شدند که این پروژه‌ها، از جمله پروژه‌ی قطار مایا،^{۱۸} اراضی، خودمختاری و زندگی بومیان را تهدید می‌کنند.

16 Feminists4Jina

17 The Fourth Transformation
(4T)

18 Tren Maya

©Simon Clement

یکی از اقدامات تأثیرگذار در این گردهمایی، نمایش یک ردیف صندلی خالی روی صحنه بود که نماد «غایبان» - ناپدیدشدگان، زندانیان سیاسی و کسانی که در جریان سی سال مبارزه و مقاومت کشته شده‌اند- بود و آنان را نمایندگی می‌کرد. در شب مراسم، سابکامندانته مارکوس^{۱۹} و مویسس و سایر چهره های مهم جنبش در یک ردیف پشت این صندلی‌ها نشسته بودند. این اقدام نه تنها یادآور هزینه‌های مبارزاتی و حقوق بشری این جنبش بود، بلکه بیانگر اهمیت تاریخی مبارزان در طی سی سال مقاومت و تأثیر آنها در وضعیت فعلی جنبش زاپاتیستا بود.

©Simon Clement

یکی از جنبه‌های برجسته‌ی این مراسم برای من، رویکرد جمعی به تأمین غذا بود. در کاراکول محل برگزاری مراسم آشپزخانه‌های جمعی ۲۰ برپا شده بود که وعده‌های غذایی رایگان برای همه‌ی حاضرین فراهم می‌کرد. غذاهای این آشپزخانه‌ها ساده بود و رژیم غذایی روزانه‌ی خود زاپاتیستاها را منعکس می‌کرد. لوبیا، برنج، تورتیلا، قهوه و گاهی گوشت در این آشپزخانه‌ها فراهم می‌شد و به هرکس که درخواست می‌کرد با سخاوتمندی و به‌طور رایگان و مساوی تعلق می‌گرفت. علاوه بر آشپزخانه‌ی جمعی، فضایی برای فروش غذاهای متنوع‌تر نیز وجود داشت. این مکان فرصتی برای شرکت‌کنندگانی فراهم می‌کرد که مایل به تجربه‌ی جنبه‌های متفاوتی از آشپزی و تنوع غذایی منطقه بودند. البته برای این تجربه باید چند ساعت در صف می‌ایستادند، در حالی که برای غذای رایگان در آشپزخانه‌های جمعی خبری از صف نبود. درآمد

حاصل از این فروش‌ها احتمالاً در جهت کمک به سازماندهی رویداد یا پروژه‌های جامعه صرف می‌شود، که با اصول خودکفایی و استقلال اقتصادی زاپاتیستا همسو است.

©Darya Moosavi

رویکرد دوگانه به غذا در این رویداد - وعده‌های غذایی جمعی رایگان و گزینه‌های پولی - رویکرد عملی زاپاتیستا به سازمان‌دهی جامعه، تعهد آنها به کمون ۲۱ و برابری و درک آن‌ها از نیازهای متنوع در یک گروه‌های بزرگ را بازتاب می‌دهد. این مسئله برای من محدود به رژیم غذایی نبود؛ بلکه به اشتراک‌گذاری شیوه‌ی زندگی و مبارزاتی زاپاتیستا و یک پراتیک همبستگی و زندگی جمعی بود. این بخش کوچک اما مهمی از داستان بزرگ‌تر روز بود، نمادی از وحدت، خودکفایی و روح حمایت جمعی که طی سه دهه‌ی گذشته از ویژگی‌های برجسته‌ی جنبش زاپاتیستا بوده است.

©Darya Moosavi

شب اول ژانویه در جشن سی‌امین سالگرد زاپاتیستا، لحظه‌ای بود که در خاطر همه‌ی حاضران حک شد. با فرارسیدن شب، سابکاماندر مویسس در برابر سیلی از شرکت‌کنندگان، ابتدا به زبان بومی سلتل^{۲۲} و سپس به اسپانیایی، زاپاتیستاها و سپس مهمانان را مورد خطاب قرار داد. او به مبارزه‌ی مداوم جنبش برای خودمختاری و عدالت اشاره کرد و گفت: «مالکیت باید متعلق به مردم و کمون باشد. مردم باید خودشان را اداره کنند؛ ما به کسانی که بالادست هستند نیازی نداریم.» سابکاماندانته مویسس با تأکید بر تعهد زاپاتیستاها به مسیر مقاومت گفت: «ما مصمم و تنها هستیم، همان‌طور که ۳۰ سال پیش بودیم. ما، تنها، این مسیر جدید را که همچنان در آن قدم خواهیم زد، کشف کرده‌ایم: مسیر مشترک.»

©Simon Clement

پس از سخنرانی، صحنه‌ای بسیار پرشور رخ داد. ارتش زاپاتیستا، که با ماسک‌های سیاه و لباس‌های نظامی سبز و قهوه‌ای شناخته می‌شوند، در میدان به رژه پرداختند. آنچه این لحظه را نمادین و از رژه‌های قبلی متمایز کرد، عدم وجود سلاح بود، آنها فقط چوب‌دستی به همراه داشتند. این نمایش قدرت نظامی نبود، بلکه تجلی ارتش مردمی بود که در مبارزه و تعهد خود به مقاومت مسالمت‌آمیز متحد بودند. دیدن زنان و مردان بی‌سلاح که در همبستگی به رژه می‌رفتند من را به گریه واداشت. این صحنه، نمادی زنده از قدرت وحدت و عمل جمعی بود، نمادی از امید و روح سرسخت جامعه‌ی زاپاتیستا.

©Simon Clement

وزن احساسی این لحظه با آتش‌بازی باشکوهی که شب را روشن کرد ادامه یافت. در حالی که آسمان بالای سرشان می‌درخشید، میدان به فضایی از شادی و جشن تبدیل شد، با مردمی که با موسیقی که تا بامداد ادامه داشت، می‌رقصیدند. این ترکیب از جدیت و جشن، ماهیت حرکت زاپاتیستا را به خوبی دربرگرفت: عمیقاً ریشه‌دار، در تلاش جدی برای عدالت و برابری، اما همیشه جایی برای شادی، فرهنگ و جشن جمعی پیدا کردن. شب اول ژانویه تنها یادبودی برای یک رویداد تاریخی نبود، بلکه نمونه‌ای زنده از روح بیدار و پایدار زاپاتیستا و چشم‌انداز آن‌ها برای جهانی استوار بر اصول برابری، همبستگی و صلح بود.

©Simon Clement

پذیرایی از هزاران نفر که از سراسر جهان برای جشن سی‌امین سالگرد قیام زاپاتیستا آمده بودند، یک دستاورد لجستیک بود که توانایی سازماندهی و روحیه‌ی کار جمعی زاپاتیستاها را به نمایش گذاشت. گذراندن یک هفته در کاراکول‌ها فرصتی برای تبادل فرهنگی، یادگیری و تجربه‌ی زندگی جمعی‌ای بود که در قلب جنبش زاپاتیستا وجود دارد. موفقیت این رویداد بزرگ وام‌دار تلاش‌های سازمان‌یافته و بی‌وقفه‌ی زنان و مردان زاپاتیستا بود. سی‌امین سالگرد قیام زاپاتیستا نه‌تنها یک نقطه‌عطف در تاریخ جنبش زاپاتیستا، بلکه بیانگر تأثیر عمیق آن‌ها بر سایر جنبش‌های عدالت‌خواه در سایر نقاط جهان بود. فراخوان آن‌ها برای خودمختاری، عدالت و کرامت انسانی، امروز همانند سه دهه‌ی پیش، الهام بخش نسل جدیدی از فعالان و سازمان‌های چپ و انارشیزست در سراسر جهان است.

۲ ژانویه ۲۰۲۴ - اوکاسینگو، چیپاس